

GAŁA HENRYK (1938-2020)

Urodził się 23 maja 1938 roku w Zalesiu koło Gostynia. W czasie wojny został wywieziony z rodziną do Rawy Mazowieckiej w Generalnym Gubernatorstwie. W dawnym domu rodzinnym Henryka Niemcy urządzili pocztę. Mama Henryka, Aleksandra Westfalewicz (1904-1994) była przedwojenną nauczycielką pochodzącą z Galicji. Babcia Westfalewiczowa napisała jednoaktówkę *Śpiący rycerze z Tatr*, która grana była w galicyjskich szkołach jeszcze przed I wojną światową. Ojciec Jan Gała miał zakład krawiecki cieszący się znaczną renomą. Służył również w Armii Krajowej, posługując się pseudonimem „Woźnica”. Znalazł się w gronie osób zabiegających u władz kościelnych o utworzenie parafii w Zalesiu. Dziadka Józefa Henryk darzył niezwykłą estymą.

Henryk ukończył Szkołę Podstawową nr 1 w Gostyniu. Ponieważ nie został przyjęty do Liceum Ogólnokształcącego w Gostyniu z powodu pochodzenia klasowego ojca [uważano go za kulaka], naukę kontynuował w gimnazjum Salezjanów w Ostrzeszowie. Za kolejnym podejściem trafił wreszcie do gostyńskiego liceum, gdzie w maju 1955 roku zdał maturę. Przez rok pracował w Zielonej Górze. Wstąpił tam do Zrzeszenia Sportowego „Gwardia”, by uprawiać boks. W 1956 roku przyjechał do Wrocławia studiować chemię na Uniwersytecie Wrocławskim.

Tutaj stawiał swoje pierwsze kroki twórcze w grupie literackiej „Dlaczego nie”, założonej przez Jerzego Jankowskiego i Andrzeja Bartyńskiego. W 1958 roku opublikował we „Wrocławskim Tygodniku Katolików” swój pierwszy wiersz zatytułowany *Wieczór*. W 1959 roku przeniósł się na filozofię, oddając się zgłębianiu zagadnienia błędu destrukcji, jakiemu człowiek nieustannie się poddaje. W 1973 roku napisał pod kierunkiem docenta Seweryna Dira pracę magisterską z filozofii zatytułowaną *Antyintelektualizm Bergsona*. 7 czerwca tego roku otrzymał dyplom magistra filozofii.

Ważnym wydarzeniem w życiu zawodowym poety była jego działalność w studenckim teatrze „Kalambur” mieszczącym się w „Pałacyku” przy ulicy Kościuszki 34. Zadebiutował tam jako dramaturg sztuką *Nadmiar*, którą napisał latem 1958 roku. Za namową Jerzego Jankowskiego Henryk Gała postanowił stworzyć nowy teatr we Wrocławiu – „Człowiek XX”, który działał przez trzy sezony i wystawił osiem spektakli.

Pierwszy jego tomik poezji zatytułowany *Żywot Rudego* został opublikowany w 1962 roku przez wydawnictwo Ossolineum. Jednym z najciekawszych utworów Gały jest napisany w lipcu 1995 roku i opublikowany w 1997 roku teatr wiersza *Odado*. Dana Kostewicz przetłumaczyła sztukę na język angielski. Teatr wiersza w wykonaniu autora został zarejestrowany na CD przez Polskie Radio w Białymstoku w 2013 roku (nagranie dołączono do książki *Niepokoje*). Utwór jest zapisem strumienia świadomości poety, jaki wyzwala się w nim w czasie podróży z Wrocławia do Drozdowa przebiegającej przez Zalesie, Poznań i Warszawę.

Henryk Gała był niezwykle płodnym poetą. W 1965 roku ukazują się kolejne dwa tomiki poety: *Rozkuwanie ziemi* i *Glosy do cienia*. W 1969 roku został wydany czwarty tomik wierszy *Kłęska zielonego rowu*. Można odnaleźć tam *Fragmenty domu*, ale również kilka erotyków. W tym samym roku poeta poznał w klubie prawników swoją Muzę, kobietę, którą opiewał w wielu wierszach – Irenę. W 1970 roku w Związku Literatów na wrocławskim Rynku odbył się ich ślub.

W marcu tego roku poeta otrzymał od dyrektora opery propozycję napisania libretta do opery *Tamango* na podstawie dzieła Prospera Mérimée, a Tadeusz Natanson miał skomponować muzykę. Premiera odbyła się w 1975 roku. Poeta objął stanowisko kierownika literackiego Opery Wrocławskiej. Napisał również operę *Czarodziej szmaragdowego grodu*, która grana była z powodzeniem przez pięć sezonów. W 1972 roku ukazał się piąty już tomik w dorobku poety – *Biały blues*, wydany przez Ossolineum. Cieszył się uznaniem krytyki i czytelników.

Henryk pracował również we wrocławskim radiu, pisał recenzje oraz redagował kolumnę literacką „Ex libris” w magazynie tygodniowym „Gazety Robotniczej”. 9 grudnia 1973 roku został radnym Wrocławia. W 1974 roku ukazał się jego ostatni tomik w okresie „wrocławskim” zatytułowany *Próby ognia*.

W 1972 roku Henryk przyjechał do Gostynia, by wziąć udział w uroczystości 25-lecia istnienia Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej oraz otwarcia nowego budynku bibliotecznego. Warto odnotować, że gmina Gostyń objęła mecenatem trzynomowe wydanie dzieł zebranych poety: *Teatry Wiersza* (2003), *Liryka i inne wiersze* (2004), *Scena mała i mniejsza* (2005). Wsparł projekt renowacji płyty nagrobnej księdza Franciszka Olejniczaka.

W lipcu 1976 roku Henryk Gała przeprowadził się z żoną Ireną i córką Aleksandrą do Łomży. Poeta przyjechał tu po raz pierwszy na sympozjum literackie, odpowiadając na zaproszenie wojewody łomżyńskiego Jerzego Ziętary. Miasto to wywarło wówczas na Henryku bardzo dobre wrażenie. Działały tam liczne towarzystwa naukowe, wśród których należy wymienić Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łomżyńskiej (TPZŁ), zrzeszające profesorów i działaczy o dorobku ogólnopolskim i mające autorytet u władz wojewódzkich.

Łomża była wtedy miastem o ubogiej ofercie kulturalnej. Henryk został wicedyrektorem Wydziału Kultury i Sztuki w Urzędzie Wojewódzkim. Założył Łomżyńskie Towarzystwo Muzyczne i został jego prezesem. Jesienią 1977 roku zainicjował powstanie Łomżyńskiej Orkiestry Kameralnej, która została przekształcona w Filharmonię Kameralną im. Witolda Lutosławskiego. Powołanie Orkiestry Kameralnej było argumentowane możliwością podniesienia poziomu artystycznego w szkole muzycznej. Henryk przyczynił się też do rozwoju Społecznego Ogniska Muzycznego oraz utworzenia Państwowej Szkoły Muzycznej II stopnia. W latach siedemdziesiątych pełnił funkcję dyrektora Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Łomży.

W latach osiemdziesiątych poeta pisał do lokalnego tygodnika „Kontakty”. Zapragnął pewnego razu stworzyć w Łomży teatr. Przy udziale ówczesnego wojewody Marka Strzalińskiego i wicewojewody Kazimierza Cłapka doprowadzono do powstania Państwowego Teatru Lalki w 1987 roku (obecnie Teatru Lalki i Aktora). Henryk Gała to pierwszy dyrektor teatru. Pełnił tę funkcję do 1991 roku. Początkowo był to teatr lalkowy dla dzieci. Chcąc nadać instytucji wyższą rangę, Henryk Gała powołał do życia międzynarodowy festiwal „Walizka”, prezentujący spektakle stanowiące nowe formy artystycznej wypowiedzi.

Mimo tego, że Henryk poświęcił się działalności społecznej, nie przestawał pisać wierszy. W 1983 roku został opublikowany tomik *Księstwo narwiańskie*, a w 1991 roku *Akademia poetów*.

Niemal co roku Henryk Gała publikował kolejne swoje utwory. Były to tomiki wierszy: *Lustro doliny* (1997), *Dopóki teraz* (2000), *Teatry Wiersza* (2003), *Liryka i inne wiersze* (2004). W 2005 roku wyszedł zbiór dramatów zatytułowany *Scena mała i mniejsza*. Znajdują się tam następujące utwory: *Nadmiar* (tekst zrealizował Wrocławski Teatr „Kalambur”), *Róża wiatrów* (1965-1966), wystawiona była na deskach teatru w Tatarstanie w 1988 roku, *Wniebobranie* (1969-1972), *Zapytajcie zwierzaków* (przetłumaczony na język angielski przez Vladimira Pourera), *Do północy małpi gaj* (2005).

W 2008 roku opublikowano sztukę teatralną *Chociaż tyle* („Dialog” 2008, nr 2). Rok później Henryk obchodził 50-lecie pracy pisarskiej. W ramach jubileuszu odbył się wieczór autorski oraz

konkurs *Strofy nad Narwią*, w czasie którego recytowano wiersze jubilata. W Bibliotece Poetów Ludowej Spółdzielni Wydawniczej ukazały się *Wiersze wybrane*. W 2010 roku wydano zbiór wierszy *Zapiski na powiekach* (pierwotnie poeta planował, że będzie to jego tomik pośmiertny). Znajduje się w nim wiersz o A., czyli Auschwitz. Ponadto w 2012 roku ukazał się zbiór dramatów *Czwarty dzwonek*, a w Muzeum Przyrody w Drozdowie odbyła się premiera tomiku *Gdzie rzeka zawila* z dołączonymi ilustracjami zdjęć łomżyńskich fotografików.

W grudniu 2012 roku Henryk został laureatem nagrody prezydenta Łomży za dokonania kulturalne. W następnym roku Asja Łamtiugina w ramach Teatralnego Studia Klasyki wyreżyserowała słuchowisko teatralne na podstawie dramatu *Ostatni dom*. Premiera miała miejsce 21 marca w Salonie Smolna 14 w Warszawie. Sztuką zainteresował się Janusz Kukuła, dyrektor Teatru Polskiego Radia, który wyreżyserował ją dla „Sceny Teatralnej Trójki”. W rolach głównych wystąpili: Agata Kulesza i Krzysztof Gosztyła.

W kolejnych latach pojawiły się: zbiór wierszy *Złudzenia ontyczne* (2014) i dramat *Zamknij drzwi* (2015). W roku 2016 przy udziale Polskiego Radia Białystok ukazał się zbiór *Nie po kolei* z dołączoną płytą CD z nagraniem teatru wiersza „Odado”

Ostatnią publikacją wydaną za życia poety była książka zatytułowana *Połowa chwili*. Zawiera ważny autobiograficzny esej *Kraina domowa jako pierwsza połowa chwili*, sztukę teatralną *Manebo* oraz trzy zbiory wierszy: *Druga połowa chwili*, *Poliryki Stoughtońskie* i *Człowiek XXI* (przedrukowane w dwumiesięczniku „Res Humana” 2019, nr 4). Napisał również dwie powieści dla młodzieży (pod pseudonimami): *Piąta strona świata* (Adam Prywar) i *Wyjedźmy za miasto, tato* (Adela Drozdowicz).

Zmarł po długotrwałej chorobie 17 lutego 2020 roku. 21 lutego odbył się skromny pogrzeb. Jeszcze przed śmiercią postanowił osobiste pamiątki przekazać w depozyt do Muzeum w Gostyniu.

Długoletnia aktywność poety na polu działalności społeczno-kulturalnej pozostawiła trwałe ślady, za co został uhonorowany: Odznaką 1000-lecia Państwa Polskiego, Złotą Odznaką Zasłużony Działacz Kultury (1985), Odznaką Za Zasługi dla Województwa Łomżyńskiego (1987), Złotym Krzyżem Zasługi (1988), Wyróżnieniem w XVIII edycji Konkursu o Medal i Nagrodę Zygmunta Głogera (2007), Srebrnym Medalem Zasłużony Kulturze „Gloria Artis” (2010).